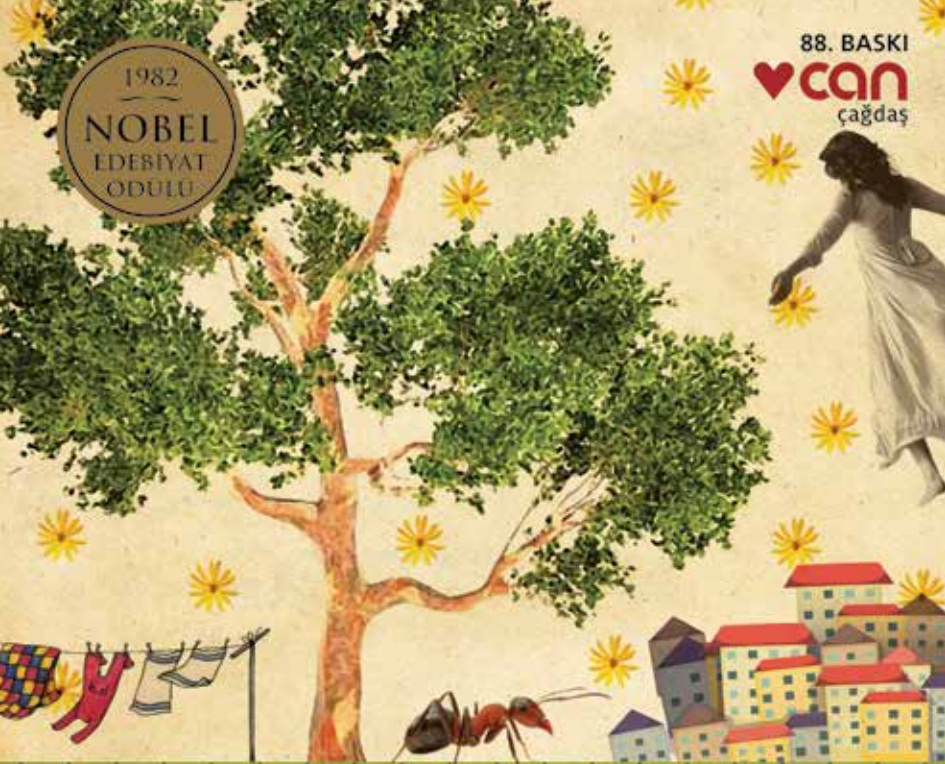

1982

NOBEL
EDEBİYAT
ODULU

88. BASKI

♥ can
çağdaş

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

YÜZYILLIK
YALNIZLIK

Çeviri: SEÇKİN SELVİ

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
YÜZYILLIK
YALNIZLIK

Can Çağdaş

Yüzyıllık Yalnızlık, Gabriel García Márquez

Çeviri: Seçkin Selvi

Cien años de soledad

© 1967, Gabriel García Márquez ve Gabriel García Márquez vârisleri

© 1984, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984

88. basım: Mayıs 2023, İstanbul

Bu kitabın 88. baskısı 15 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Didem Bayındır

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok

Haramidere-İstanbul

Sertifika No: 12027

ISBN 978-975-07-1936-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
YÜZYILLIK
YALNIZLIK

ROMAN

1982 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Çeviri

Seçkin Selvi

♥can

Gabriel García Márquez'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başkan Babamızın Sonbaharı, 1982

Bir Kayıp Denizci, 1982

Kırmızı Pazartesi, 1982

Şer Saati, 1983

Yaprak Fırtınası, 1983

Kolera Günlerinde Aşk, 1989

Labirentindeki General, 1990

Albaya Mektup Yok, 1991

İyi Kalpli Eréndira, 1991

Hanım Ana'nın Cenaze Töreni, 1992

On İki Gezici Öykü, 1993

Aşk ve Öbür Cinler, 1994

Bir Kaçırılma Öyküsü, 1996

Şili'de Gizlice, 1996

Anlatmak İçin Yaşamak, 2005

Benim Hüzünlü Orospularım, 2005

Mavi Köpeğin Gözleri, 2011

Doğu Avrupa'da Yolculuk, 2016

Öyküler, 2021

Yüzyılın Skandalı: Gazete ve dergi metinleri (1950-1984), 2021

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ, 1928'de Kolombiya'nın Aracataca kentinde doğdu. Hukuk ve gazetecilik öğrenimini yarım bıraktı. 1940'lardan başlayarak uzun yıllar gazetecilik yaptı. Yine aynı yıllarda öykü yazmaya başladı. Yayımlanan ilk önemli yapıtı, *Yaprak Fırtınası*'ydi. *Albaya Mektup Yok*, ülkesi uğruna savaşarak yaptığı hizmetlerin karşılıksız kaldığını anlatan bir subay eskisinin öyküsüydü. Bunu *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni* (1962) ve *Şer Saati* (1962) izledi. García Márquez, en tanınmış romanı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı (1967), Meksika'ya ilk gidişinde yazdı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki bir bölümden esinlenerek yazdığı öykülerini *İyi Kalpli Eréndira* (1972) adlı kitapta toplayan yazar, daha sonra birbiri ardı sıra *Mavi Köpeğin Gözleri*'ni (1972), *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı (1975), *Kırmızı Pazartesi*'yi (1981), *Kolera Günlerinde Aşk*'ı (1985), Simón Bolívar'ın yaşamının son aylarını konu edinen *Labirentindeki General*'i (1989), anılarını kaleme aldığı *Anlatmak İçin Yaşamak*'i (2002) yayımladı. García Márquez, 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. 2014'te Meksika'da seksen yedi yaşında öldü.

SEÇKİN SELVİ, Üsküdar Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra öğrenimini Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde sürdürdü. İlk çevirisini 1957'de Sahne Z'de oynanan William Saroyan'ın *Merhaba Dışarıdaki* adlı oyunuyla yaptı. Meslek yaşamını çevirmenlik, gazetecilik ve tiyatro eleştirmenliği dallarındaki paralel çalışmalarıyla yürüttü. 1971-1980 arasında *Tiyatro 70* dergisini, 1981-1982'de *Edebiyat 81* dergisini çıkardı ve genel yayın yönetmenliğini üstlendi. 1982-1993 döneminde *Günaydın* ve *Sabah* ga-

zetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 1986 yılından bu yana *Milliyet Sanat* dergisinde tiyatro eleştirileri yazıyor. Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde beş yıl, Yeditepe Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nde on yıl eleştiri dersi verdi. Tiyatro, felsefe ve edebiyat dallarında 179 yapıt çevirdi. Dünya Kitap Dergisi 2011 Yılın Çeviri Kitabı Ödülü'nü, çevirmenliğinin 50. yılında Çevirmenler Derneği Onur Ödülü'nü, eleştirmenliğinin 50. yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Onur Ödülü'nü aldı. Çevirmen ve editör olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Jomi Garca Ascot ve
Maria Luisa Elio için

BUENDIA AİLESİNİN SOYAĞACI

José Arcadio Buendía
karısı - *Úrsula Iguarán*

Albay Aureliano Buendía
karısı - *Remedios Moscote*

17 Aureliano

Aureliano José
(*Pilar Ternera*'dan)

— ağabey

José Arcadio
karısı - *Rebeca*

Arcadio
(*Pilar Ternera*'dan)
karısı - *Santa Sofía de la Piedad*

Amaranta

Güzel Remedios

Aureliano Segundo

karısı - *Fernanda del Carpio*

José Arcadio Segundo

Reneta Remedios (Meme)

José Arcadio

Amaranta Úrsula
kocası - *Gaston*

Aureliano
(*Mauricio Babilonia*'dan)

Aureliano
(*Aureliano*'dan)

Albay Aureliano Buendia, yıllar sonra idam mangasının karşısına dikildiğinde, babasının onu buzu keşfetmeye götürdüğü o çok uzaklarda kalmış ikinci vakitini anımsayacaktı. O zamanlar Macondo, tarihöncesi kuşların yumurtaları kadar ak ve kocaman, parlak çakıllarla örtülü yatağı boyunca duduru akan bir ırmağın kıyısında kurulmuş, yirmi hanelik bir kerpiç köydü. Dünya öylesine çiçeği burnundaydı ki, pek çok şeyin adı yoktu daha ve bunlardan söz ederken parmakla işaret edip göstermek gerekirdi. Her yıl mart ayında, paçavralar içinde bir çingene obası köyün dışına çergilerini kurar, boru ve dümbelek şamatası içinde yeni icatların çığırtkanlığını yaparlardı. Önce mıknaşısı getirdiler. Kendini Melquíades diye tanıtan sakalı taraz taraz, elleri pençe gibi, irikıym bir çingene, Makedonyalı bilge simyacıların sekizinci harikası dediğı nesneyle akıl çelen bir gösteriye girişti. İki maden külçesini peşinden sürükleyerek kapı kapı dolaştıkça, tencerelerin tavaların, maşaların, mangalların yerlerinden tangır tungur yuvarlandığını, yuvalarından fırlamaya çalışan çivilerle vidaların umutsuzluğundan kırışlerin inlediğini, hele hanidir kayıp nesnelere hem de çok arandıkları yerlerden ortaya dökülüp Melquíades'in büyüüm demirlerinin

peşinden paldır küldür akın ettiğini görenlerin akli başından gitti. Çingene, kaba şivesiyle, “Eşyanın da canı var,” diye ilan etti, “bütün iş, ruhlarını uyandırabilmekte.” Dizginsiz hayal gücü, değil doğa harikalarının, en olmadık mucizelerin ve sihirlerin bile ötesine taşan José Arcadio Buendia, bu yararsız icadın toprağın bağrından altın çıkarmaya yarayabileceğini düşündü. Dürüst biri olan Melquíades, “O işe yaramaz bu,” diye uyardı onu. Ama José Arcadio Buendia, daha o zamanlar çingenelerin dürüstlüğüne inanmadığı için, katırıyla bir çift keçisini mıknatıslı iki külçeyle takas etti. Evin kırık dökük eşyasıyla birkaç parça malı artırabilmek için bu hayvanlara bel bağlamış olan karısı Úrsula Iguarán, onu caydırmak için ne dediyse kâr etmedi. Kocasını, “Çok yakında evin tabanını kaplamaya yetip de artacak kadar altınımız olacak,” dedi de başka bir şey demedi. Düşüncesinin doğruluğunu kanıtlamak için aylarca uğraşıp didindi. İki demir külçeyi peşinden sürükleyip Melquíades’in büyümlü sözlerini haykırarak ırmak yatağına varıncaya dek bütün yöreyi karış karış taradı. Sonunda bula bula, her bir parçası pastan birbirine kaynamış ve içi taş dolu koskocaman bir balkabağı gibi boğuk boğuk öten bir on beşinci yüzyıl zırhı çıkardı topraktan. José Arcadio Buendia ile dört kişilik keşif kolu zırhı sökmeyi becerdiklerinde, boynuna içinde bir tutam kadın saçını olan bakır madalyon takılı, kireçlenmiş bir iskelet çıktı zırhın içinden.

Martta, çingeneler yine geldiler. Bu kez, Amsterdamlı Yahudilerin son buluşu diye gösterdikleri bir teleskopla dümbelek çapında bir büyüteç getirdiler. Köyün öteki ucuna bir çingene karısı diktiler, teleskopu da çerginin ağzına koydular. Beş *real*¹ bastıran, gözü-

1. Eski İspanyol parası. (Ç.N.)

nü teleskopa uydurup çingene karısını bir arşın ötede görüyordu. Melquíades, “Bilim uzaklığı ortadan kaldırdı,” diye fetva verdi. “Çok yakında insanoğlu evinden dışarı adım atmadan dünyanın neresinde ne oluyorsa görebilecek.” Yakıcı öğle sığacağı, dev gibi büyütecin akıllara durgunluk veren gösterisini gözler önüne serdi: Sokağın ortasına kuru ot yığıldılar ve güneşin ışınlarını büyüteçle odaklaştırarak tutuşturdular tınazı. Mıknatıslarının başarısızlığını hâlâ içine sindiremeyen José Arcadio Buendia, bu icadı savaş silahı olarak kullanmayı aklına koydu. Melquíades yine onu caydırmaya çalıştıysa da sonunda büyütece karşılık iki mıknatıslı külçeyle sömürgeler için bastırılmış üç altın sikkeyi alıp kabullendi. Úrsula ağlayıp sızlandı. O para, babasının ömür boyu yemeyip içmeyip biriktirdiği, Úrsula’nın da sakla samanı gelir zamanı diyerek yatağının altına gömdüğü altın dolu sandıktan alınmıştı. Bir bilim adamı kalenderliği içinde canını bile tehlikeye atacak kadar kendini “taktik” deneylerine kaptıran José Arcadio Buendia, karısını avutmaya hiç kalkışmadı. Büyütecın düşman birlikleri üzerindeki etkisini göstereyim derken, büyüteçte odaklaşan güneşe bir çarpıldı ki, her yanı geçmek bilmez cılk yaralarla kaplandı. Böylesine tehlikeli bir icattan ödü patlayan karısının bütün karşı koymalarına rağmen, bakalım tutuşacak mı diye kendi evini bile yakmaya kalkıştı. Saatlerce odasına kapanıp yeni silahının olanaklarını hesaplaya hesaplaya, sonunda öğretici açık seçikliği söz götürmez, inandırıcılığına karşı durulmaz bir elkitabı çıkardı ortaya. Kitaba, yaptığı deneyleri anlatan bir alay tarifnamesiyle birkaç sayfa açıklayıcı resim ekleyip bir ulakla hükümete yolladı. Dağları aşırıp uçsuz bucaksız bataklıklarda yolunu yitiren, azgın ırmaklarla boğuşan, umutsuzluktan, başına gelen belalardan ve yırtıcı hayvanlar yüzünden ölmesi-

ne ramak kalan ulak, sonunda postayı götürüp getiren katırların geçtiği yola sapan patikayı buldu. O zamanlar başkente yolculuğun olanaksızlığına rağmen, José Arcadio Buendia, hükümet emrettiği anda başkente gidip askerî yetkililere icadının uygulamalı gösterisini sunmaya ve güneşle işleyen o çapraşık savaş yöntemlerini öğretmeye söz verdi. Yıllarca yanıt gelecek diye bekledi. Sonunda beklemekten usanıp tasarısının fiyatından Melquíades'e yakınınca, çingene büyütece karşılık sikkeleri verdiği gibi, üstüne de birtakım Portekiz paftalarıyla sefer yollarının haritasını çizmeye yarayan araç gereç vererek dürüstlüğüne kanıtladı. Usturlabı, pusulayı, sekstant kullanabilsin diye Keşiş Hermann'ın bu konudaki incelemelerini özetleyip eliyle yazdıktan sonra José Arcadio'ya bıraktı. José Arcadio Buendia, aylar süren uzun yağmur mevsimi boyunca deneylerini kimse bozmasın diye evin arkasına yaptığı küçük odaya kapandı. Evle ilgili yükümlülüklerini hep ten bırakıp geceler boyu yıldızların yörüngesini izleyerek bahçede sabahladı, öğle saatini kestirmenin şaşmaz yöntemini bulacağım diye neredeyse başına güneş geçti. Araçlarını kullanıp işletmekte ustalaşınca, masasının başından ayrılmadan bilinmedik denizlere açılıp insan ayağı basmamış diyarlara gezmesine ve harika varlıklarla haşır neşir olmasına elveren yeni bir uzay kavramı oluşturdu. İşte bu dönemde, Úrsula ile çocuklar muz, kaladiyom, manyok, tatlı patates, ahuyama kökü, patlıcan yetiştirmek için bahçede helak olurken José Arcadio, kimsenin yüzüne bile bakmadan evin içinde volta atarak kendi kendine konuşma alışkanlığını edindi. Derken bu hummalı çalışma birden kesildi, yerini bir çeşit meftunluk aldı. Birkaç gün, efsunlanmış gibi, anlayıp anlamadığını kendisinin de kestiremediği bir dizi varsayımları peş peşe yineledi durdu. Sonunda,

aralık ayında bir salı günü öğle vakti, içini yiyip bitiren kurdu döküverdi ortaya. Hayal gücünün gazabından ve haftalarca uykusuzluktan harap düşmüş babalarının, buluşunu açıklarkenki saygın vakarı, çocukların gözle-
rinin önünden gitmedi bir daha:

“Dünya yuvarlak, tıpkı bir portakal gibi.”

Úrsula'nın sabrı taşıtı. “Sen çıldırmaya niyetliysen, kendi başına çıldır! Ama o çingene düşüncelerini çocukların aklına sokmaya kalkışma!” diye bağırdı. Hiç istifini bozmayan José Arcadio Buendia, öfkesinden usturlabı yere çalıp parçalayan karısının dengersiz aşırılığından ürmedi. Usturlabın yenisini yapıp köyün bütün erkeklerini odacığına topladı, hiçbirinin kavrayamadığı kuramlardan kanıtlar getirerek, sürekli dümen tutan bir teknenin dönüp denize ilk açıldığı noktaya gelebileceğini ortaya koydu. Bütün köy, José Arcadio Buendia'nın sapıttığına iyice inandığı sırada, Melquíades çıkagelip durumu kurtardı. O zamana dek Macondo'da bilinmesede, doğruluğu uygulamada çoktan kanıtlanmış bir kuramı, salt gökbilimi üzerinde düşünerek kendi başına geliştiren José Arcadio'nun üstün zekâsını herkesin önünde övdü ve ona hayranlığının bir kanıtı olarak, köyün geleceği üzerinde köklü etkisi olacak bir de armağan verdi: simyacı laboratuvarı.

Bu arada Melquíades, inanılmaz bir hızla kocamıştı. İlk gelişlerinde José Arcadio Buendia ile akran görünüyordu. Oysa José Arcadio'nun kulaklarını yakaladığı atı yere çökertebilen gücünü korumasına karşılık, çingene amansız bir illetten çöküp gitmiş gibiydi. Aslında bu düşkünlüğü, çıktığı sayısız dünya yolculuklarında kaptığı az rastlanır bir alay hastalığının sonucuydu. Laboratuvarı kurmasına yardım ederken José Arcadio Buendia'ya anlattığı gibi ölüm, donunun paçalarını koklaya koklaya nereye gitse peşinden geliyor, ama pen-

çesini vurup son darbeyi indirmeye bir türlü karar veremiyordu. Çingene, insanları kırıp geçiren bütün illetlerden, bütün belalardan yakayı sıyırmıştı. İran'da pelagradan, Malaya takımadalarında iskorbütten, İskenderiye'de cüzamdan, Japonya'da beriberiden, Madagaskar'da vebadan, Sicilya'da depremden, Macellan Boğazı'nda feci bir deniz kazasından sağ salim kurtulmuştu. Nostradamus'un şifrelerini ele geçirdiği söylenen bu irikıyım yaratık, her şeyin içyüzünü biliyormuşa benzeyen Asyalı görünümü, hüzünlü havasıyla kasvetli bir adamdı. Kanatlarını açmış kuzgun gibi kocaman siyah bir şapka, üzerinde yüzlerce yıllık küfün cirit attığı kadife bir yelek giyerdi. Ama sınırsız bilgeliğine, gizemli enginliğine rağmen, onu günlük yaşantının ıvır zıvırıyla uğraştıran insancıl sıkıntıları, dünya galesi vardı. Yaşlılık hastalıklarından yakınıp, en önemsiz ekonomik zorluklarda sıkıntıya düşerdi, iskorbütten dişleri döküldüğü için gülmeyi çoktan bırakmıştı. O boğucu öğle sıcağında çingene, sırlarını açınca, José Arcadio Buendia, bunun köklü bir dostluğun başlangıcı olduğuna kesinlikle inandı. Çingene'nin anlattığı akıl almaz masallara çocukların ağzı açık kaldı. O sıralarda ancak beş yaşlarında olan Aureliano, onu ömrü boyunca hep o ilk gördüğü günkü gibi, pencereden gelen kurşuni, titrek ışığa sırtını vermiş, sıcaktan eriyen yağ şakaklarından süzülürken davudi sesiyle hayal gücünün en karanlık köşelerine ışık tutarak konuşan haliyle hatırlayacaktı. Ağabeyi José Arcadio da, o eşsiz görüntüyü kuşaktan kuşağa bütün soyuna aktaracaktı. Oysa, Melquíades tam cıva biklorit şişesini düşürüp kırdığı anda odaya giren Úrsula için, o ilk günün anısı hiç de hoş değildi.

Úrsula, "Şeytan kokusu bu," dedi.

Melquíades, "Hiç de değil," diye tersledi onu. "Şeytanda kükürt özellikleri olduğu çoktan kanıtlandı, buy-

sa bir nebze süblime, o kadar.”

Sonra bir öğretmen tavrıyla, zincifredeki şeytani özellikleri bir bir anlatmaya koyuldu. Úrsula ise hiç oralı olmadan çocukları alıp dua etmeye götürdü. O günden sonra Melquíades denildi mi, Úrsula'nın aklına hep o keskin koku gelir oldu.

O derme çatma laboratuvar, üzerine bir alay çanak, huni, imbik, süzgeç ve elek eklenmiş ilkel bir su borusundan, ince uzun boyunlu bir cam sürahiden, simyacı taşının bir kopyasından ve çingenelerin çağdaş tanımlamalara uyararak yaptıkları üç kollu bir Yahudi Meryem imbiğinin modelinden oluşuyordu. Melquíades, bunların yanı sıra yedi gezegeni simgeleyen yedi maden parçası, altını iki katına çıkarmaya yarayan Musa ve Zósimo formüllerini ve simyacı taşını yapmanın yollarını gösterecek *Büyük Öğreti*'nin işlemlerini anlatan bir dizi not ve resim bıraktı. Altını iki katına çıkaracak formüllerin kolaylığına aklı yatan José Arcadio Buendia, sömürge altınlarını çıkarsın da, cıvayı bölüp çoğaltır gibi altınları da çoğaltabilsin diye, Úrsula'nın peşini haftalarca bırakmadı. Úrsula, her zaman olduğu gibi, kocasının inadı karşısında pes etti. José Arcadio Buendia, üç sömürge altınını bir tavaya koydu, bakır talaşı, sarı zırnık, kükürt ve kurşunla karıştırdıktan sonra bunları bir tencere dolusu hintyağına atıp altından çok, bildiğimiz ağdaya benzer koyu ve yapışkan bir macun haline gelinceye kadar kaynattı. Úrsula'nın o değerli baba mirası, tehlikeli ve umarsız damıtma işlemleriyle yedi gezegeni simgeleyen madenlerle eritilip simya cıvası ve Kıbrıs göztaşıyla karıştırıldıktan sonra turp yağı yokluğunda domuz yağıyla pişirilince, tencerenin dibine yapışmış koca bir parça yanmış domuz yağı kaldı geriye.

Çingeneler geri geldiklerinde, Úrsula bütün köy halkını işleyip onların aleyhine çevirmişti. Ama bu kez çin-

geneler, akla gelebilecek her türlü çalgıyla kulak zararlarını patlatan bir gürültü koparıp bir yanda da tellal dolaştırarak Naciancenes'in dillere destan buluşunu sergileyeceklerini ilan edince, merak korkuya baskın çıktı. Herkes çadıra doluştu ve bir meteliği bastırıp kendini toparlamış, yüzü kırışksız, dişleri inci gibi pırıl pırıl, terütaze Melquíades'i seyre koyuldu. Onun iskorbütten çekilmiş dişetlerini, pörsük yanaklarını, büzülmüş dudaklarını anımsayanlar, çingenenin doğüstü gücünün bu son kanıtı karşısında korkuyla ürperdiler. Melquíades, hiç eksiksiz dişlerini damaklarıyla birlikte bir an çıkarıp oradakilere gösterdikten ve kaşla göz arasındaki o bir an içinde yine öteden beri tanıdıkları o titrek ihtiyar oluverdikten sonra, dişlerini yerine takıp diriltilmiş gençliğinin olanca gücüyle gülümseyince, korku paniğe dönüştü. José Arcadio Buendia bile Melquíades'in bilgeliğinin akıl almaz boyutlara vardığına inandı, ama baş başa kaldıklarında çingene, takma dişlerin aslını esasını anlatınca heyecandan kabına sığamaz oldu. Bu iş hem öylesine yalın, hem öylesine olağanüstü görünüyordu ki, José Arcadio Buendia'nın simya deneylerinden bir anda sıtkı sıyrılıverdi. Üzerine yine hafakanlar bastı. Doğru dürüst yemek yemiyor, evin içinde firdolayı dönüp duruyordu. "Şu dünyada akıl almaz şeyler oluyor," dedi Úrsula'ya. "Irmağın hemen karşı kıyıcığında her türlü sihirli araç gereç varken, biz burada eşekliğimize doymayalım." Ta Macondo'nun kurulduğu günlerden beri onu tanıyanlar, Melquíades'in etkisiyle ne kadar değiştiğine şaşırıp kalıyorlardı.

Eskiden José Arcadio Buendia, ekinin nasıl ekileceğini, ağacın nasıl dikileceğini, çocuklarla hayvanların nasıl yetiştirileceğini öğretip akıl veren, toplumun dirlik düzeni için herkese, her işte elveren genç bir kabile

başkanı gibiydi. Daha en baştan, onun evi köyün en iyi evi olduğu için, ötekiler de onu örnek almışlardı. Ufak, ama aydınlık bir oturma odası, taraça gibi rengârenk çiçeklerle bezeli yemek odası, iki yatak odası, ulu bir kestanenin dal budak saldığı bir avlusu, bakımlı bir bahçesi, keçilerin, domuzların, tavukların barış içinde bir arada yaşadıkları bir ağılı vardı. Yalnızca onun evinde değil, tüm köyde beslenmesi yasaklanan tek hayvan, dövüş horozuydu.

Ürsula da hamaratlıkta kocasından geri kalmazdı. Ufak tefek, çalışkan, ciddi, siniri sağlam, ömründe bir kez olsun şarkı söylediğı duyulmamış bu kadın, kolalı içeteklerinin boğuk hışırtısını peşinden sürükleyerek şafaktan gece yarlarına kadar oradan oraya koşturur dururdu. Bastırılmış toprak taban, sıvasız kerpiç duvarlar, kendi elleriyle yaptıkları yontulmamış tahtadan döşemeler, onun sayesinde her zaman tertemiz olur, giysilerini kaldırdıkları eski sandık mis gibi fesleğen kokardı.

Köyün gelmiş geçmiş en girişken insanı olan José Arcadio Buendia, evlerin nereye yapılacağını öylesine planlamıştı ki, ırmağa inip su taşımak için kimse kimseden fazla emek harcamıyordu. Sokakları öylesine bir sağduyuyla yan yana dizmişti ki, öğle sıcağı bastırduğunda hiçbir ev ötekilerden daha fazla güneşin altında kalmıyordu. Birkaç yıl içinde Macondo, üç yüz kişilik nüfusun o zamana kadar görüp duyduklarından çok daha düzenli ve çalışkan bir köy oldu çıktı. Burası, kimsenin otuzunu geçmediğı ve kimsenin ölmediğı gerçekten mutlu bir köydü.

Köyün kurulduğu günden beri José Arcadio Buendia, kapanlar ve kafesler yapardı. Kısa bir süre içinde, yalnızca kendi evini değil, bütün köyü kanaryalarla, arı kuşlarıyla, narbüllülleriyle doldurdu. Onca çeşitli kuşun bir arada şakıması öyle sinir bozucu bir hal aldı ki,

Úrsula cinnet geçirmemek için kulaklarına balmumu tıkar oldu. Melquíades'in obası, baş ağrısı için billur küreler satarak ilk geldiğinde, bataklığın uyuşukluğunda kaybolmuş bu köyü nasıl bulduklarına herkes şaştı da, çingeneler köyün yolunu kuş sesleriyle bulduklarını anlattılar.

Bu toplumsal girişim ruhu, mıknatısların, gök bilim hesaplarının, cisimleri değiştirme düşlerinin ve dünyanın harikalarını keşfetme dürtüsünün karşısında çok geçmeden sönüverdi. José Arcadio Buendia, o temiz, zarif, çalışkan adam olmaktan çıktı, uyuşuk, hırpani, Úrsula'nın sebze bıçağıyla güçbela düzelttiği sakalı saçına karışmış biri oluverdi. Birçoklarına göre, bilinmedik bir büyü'nün kurbanı olmuştu. Ama o, toprak atmak için araç gerecini çıkartıp çevresine toplananlara Macondo'yu büyük buluşlara bağlayacak bir yol açma çağrısında bulunduğu zaman, deliliğine en çok inananlar bile evi barkı, işi gücü bir yana bırakıp peşinden gittiler.

José Arcadio Buendia, bölgenin coğrafyası konusunda hepten bilgisizdi. Bütün bildiği, doğuda aşılmaz sıradağlar uzanıyordu ve dağların ardında da –dedesi birinci Aureliano Buendia'nın anlattığına göre– Sir Francis Drake'in topla timsah avladığı, vurduğu timsahları da Kraliçe Elizabeth'e göndermek için onarıp saman doldurmak üzere konakladığı eski Riohacha kenti vardı. Gençliğinde José Arcadio Buendia ile adamları, çoluk çocukları, hayvanları ve her türlü ev eşyalarıyla denize açılan bir çıkış yolu bulmak için bu dağları aşmışlar ve yirmi altı ay sonra seferden vazgeçip gerisingeriye dönmek için Macondo'yu kurmuşlardı. Bu yol, olsa olsa geçmişe çıkacağı için José Arcadio Buendia'yı hiç ilgilendirmiyordu. Güneyde sonsuz bir bitki örtüsüyle kaplı bataklıklar uzanıyordu; çingenelerin

dediğine göre bu koca bataklık dünyasının ucu bucağı yoktu. Batıdaki büyük bataklık, başlarıyla gövdeleri kadına benzeyen, olağanüstü güzellikteki memelerinin çekiciliğiyle denizcileri mahva sürükleyen yumuşak tenli, memeli deniz hayvanlarının cirit attığı sınırsız sulara karışırdı. Çingenerler, posta katırlarının geçtiği patıkaya ulaşıncaya kadar altı ay bu sular üzerinde yelken açarlardı. José Arcadio'nun hesabına göre, uygarlıkla bağlantı kurmanın tek olasılığı kuzeydeki yoldu. Buna aklı yatınca, Macondo'yu kurarlarken omuz omuza çalıştığı kişilere yol açma araç gereçlerini, av silahlarını dağıttı. Yön saptama araçlarıyla haritalarını sırt çantasına atıp o tehlikeli serüvene atıldı.

İlk günler pek kayda değer bir engelle karşılaşmadılar. Irmağın taşlı yatağı boyunca ilerleyerek yıllar önce asker zırhını buldukları yere vardılar, oradan ormana dalıp yabancı portakal ağaçları arasından uzanan bir patıkaya sardılar. Birinci haftanın sonunda bir geyik vurup kızarttılar, ama yalnızca yarısını yedikten sonra kalanını tuzlayıp ileriki günlere saklamak için kavilleştiler. Bu önlemi alarak, maviye çalan eti insanın ağzını buran büyük papağanları yeme zorunluluğunu biraz olsun ertelemeye çalıştılar. Sonra, on günü aşkın bir süre güneş yüzü görmediler. Toprak, volkan külü gibi yumuşak ve vıcık vıcık oldu, bitkiler sıklaştıkça sıklaştı, kuşların çığlıklarıyla maymunların şamatası gitgide uzaklaştı ve dünya sonsuz bir hüzne büründü. Keşif kolundakiler, çizmeleri buram buram tüten petrol gölcüklerine bastıkça, palaları kan kırmızı zambaklarla altın sarısı semenderleri doğradıkça, bu nemli ve sessiz cennette Âdem'in günahından da eskilere giden anılarına kapıldılar. Bir hafta boyunca hemen hiç konuşmadan, yalnızca ateşböceklerinin ölgün parıltısıyla aydınlanan bu kasvet evreninde uyurgezerler gibi yürü-

düler ve ciğerlerine boğucu bir kan kokusu doldu. Bir yandan yürüyüp bir yandan açtıkları yol, göz açıp kapayana kadar türeyen yeni bitkilerle kapandığı için geri de dönemiyorlardı. José Arcadio Buendia, “Zıyanı yok,” diyordu, “önemli olan yönümüzü kaybetmemek.” Pusulasının doğrusuna giderek, adamlarını bu büyülu bölgeden bir an önce çıkarabilmek için o bir türlü görünmez kuzeye doğru yöneltiyordu. Yıldızsız, zifir koyusu bir geceydi, ama karanlık, temiz, duru havaya gebeydi. O uzun yürüyüşten bitkin düşen adamlar hamaıklarını kurup iki haftadır ilk kez derin bir uykuya daldılar. Güneş iyice yükseldikten sonra uyandıklarında, gözlerini alan büyüleyici görünüm karşısında dilleri tutuldu. Az ilerde, eğreltiotlarıyla palmiyelerin arasında, suskun sabah ışığında bembeyaz ve toz olup uçvurecekmiş gibi görünen koca bir İspanyol kalyonu duruyordu. Hafifçe sancak tarafına yatmış kalyonun sapasağlam direklerinden, ortası orkideli armalarla süslü, lime lime olmuş yelkenler sarkıyordu. Taşlaşmış midyeler ve yumuşak yosunlardan oluşmuş bir zırhla örtülen tekne, taşlara iyice yapışmıştı. Koca tekne, yalnızlık ve unutulmuşluğun yarattığı, zamanın yıpratıcı etkilerinden ve kuş pisliklerinden korunmuş kendine özgü bir oylum içindeydi sanki. Keşif kolunun dikkatle araştırıp incelediği iç bölümünde ise sık bir çiçek ormanından başka bir şey yoktu.

Denizin yakınlığına kanıt olan kalyonun bulunuşu, José Arcadio Buendia'nın olanca şevkini kırdı. Sayısız acı ve özveri pahasına arayıp da bulamadığı denizin, hiç aramadığı bir anda üstesinden gelinmez bir engel gibi yoluna dikilişini, kör talihin bir cilvesi olarak yorumladı. Yıllar sonra, Albay Aureliano Buendia, artık düzenli bir posta yolu haline gelmiş olan bu bölgeden yeniden geçtiğinde, bir gelincik tarlasının ortasında

teknenin yanmış iskeletini buldu. Ancak o zaman, bu öykünün babasının uydurması olmadığına aklı kesince, kalyonun nasıl olup da bu kadar içerlere geldiğini merak etti. Oysa José Arcadio Buendia, kalyondan dört günlük yolda denizi bulduğunda bu işe hiç kafasını yormadı. Serüvenin tehlikelerine, özverilerine hiç mi hiç değmeyen o kül rengi, köpüklü, pis deniz önüne serildiğinde düşleri de yıkıldı.

“Lanet olsun!” diye haykırdı, “Macondo’nun dört bir yanı deniz.”

José Arcadio Buendia’nın sefer dönüşü çizdiği gelişigüzel harita üzerine, Macondo’nun yarımada olduğu görüşü uzun süre geçerliliğini korudu. José Arcadio Buendia, köyün yerini seçerken gösterdiği basiretsizlik yüzünden kendisini cezalandırmak istercesine bir hışım ile, ulaşım zorluklarını abarta abarta çizdi haritayı. “Artık buradan hiçbir yere gidemeyiz,” diye dert yandı Úrsula’ya. “Bilimin nimetlerinden nasiplenmeden, burada ömrümüzü çürüteceğiz.” Laboratuvar olarak kullandığı ufak odada aylarca düşünüp taşındıktan sonra bu karara varınca, Macondo’yu daha iyi bir yere taşımayı aklına taktı. Ama bu kez Úrsula, onun çılgınca niyetini önceden sezmişti. Minik bir karıncanın o göze görünmez, ama alt edilmez çabasıyla köy kadınlarının kulağını büküp taşı tarağı toplamaya çoktan hazır kocalarının karşısına dikti hepsini. José Arcadio Buendia, tasarladığı plan, sonunda bir boş kuruntuya dönüşünceye kadar, tasarının ne zaman ve hangi karşı güçler tarafından bir bahaneler, hayal kırıklıkları ve baştan savmalar ağıyla örüldüğünü hiç sezemedi. Úrsula onu masum bir dikkatle izledi ve bir sabah arka odada laboratuvar araçlarını kutularına yerleştirirken kendi kendine taşınma tasarılarını mırıldandığını duyunca kocasına acıdı bile. José Arcadio Buendia’nın işini bitirme-

sini bekledi. Sandıklar ı çivilemesine, mürekkebe batır-
dığı fırçayla sandıklar ın üstüne adının başharflerini
yazmasına hiç ses çıkarmadı. Köyün erkeklerinin bu
girişimde kendisine arka çıkmayacaklarını kocasının da
bildiğini (kendi kendine mırıldanırken söylediklerin-
den) öğrenmişti. Ancak José Arcadio Buendia odanın
kapısını sökmeye kalkışınca, Úrsula ona ne yaptığını
sorma cesaretini buldu. Kocas ı kırıg ın bir tavırla “Kim-
se gitmek istemediğine göre, biz kendi başımıza gide-
riz,” diye karş ılık verdi. Úrsula hiç istifini bozmadı.

“Hiçbir yere gidecek değ iliz,” dedi. “Burada çocuk
sahibi olduk, o yüzden burada kalacađız.”

José Arcadio Buendia, “Ama daha hiç ölen olmadı,”
diye karş ılık verdi. “İnsanın oturduğu toprakların al-
tında ölüleri yoksa, o adam o toprağ ın insanı değ ildir.”

Úrsula incitmeyen bir kararlılıkla direndi:

“Sizlerin burada kalması için benim ölmem gereki-
yorsa, ölürem.”

José Arcadio Buendia, karısının böylesine irade gü-
cü olduğunu hiç sanmazdı. Olanca hayal gücüyle, top-
rağ a sihirli bir su serpince istediğ in yerden meyve ağaç-
larının çıktığı, ağırlara sızılara karşı her türlü devanın
sudan ucuza satıldığı şaş ılıs ı bir dünyadan söz ederek
karısını kandırmaya çalıştı. Ama bütün bu anlattıkları
Úrsula’ya vız geldi.

“Çılgın buluşlarını kura kura zaman kaybedeceğ i-
ne, oğullarını düşün biraz,” dedi. “Bak, ne haldeler, ya-
baneş eđ i gibi baş ıboş dolaş ıp duruyorlar.”

Karısı “bak” der demez José Arcadio Buendia pen-
cereden baktı ve güneş li bahçede yalınayak dolaş an ço-
cukları gördü. Sanki Úrsula bir büyü yapmış da, çocuk-
lar o anda ortaya çıkıvermişler gibi geldi ona. İşte o za-
man içinde bir şeyler, onu yaşadığı zamandan koparıp
anıların bilinmedik kuytularına götüren gizemli bir

şeyler oluverdi. Úrsula, artık ömrünün sonuna kadar terk edilmek tehlikesinden kurtulan evi süpürürken, José Arcadio Buendia pencerenin önünde gözünü çocuklarına dikti kaldı. Bir süre sonra yaşaran gözlerini elinin tersiyle silerken yazgısına boyun eğmiş bir tavırla içini çekti.

“Peki,” dedi. “Söyle onlara da, gelsinler, sandıkları boşaltmama yardım etsinler.”

Büyük oğulları José Arcadio on dördündeydi. Kafası küt, saçları sık, huyları babasının huyuydu. Babası gibi iriyarı, güçlü kuvvetliydi, ama hayal gücünün babasına çekmediği daha bekleğinde belli olmuştu. Macondo kurulmadan önce, dağları aşmak için yaptıkları o çetin yolculuk sırasında peydahlanıp dünyaya gelmişti ve dağlardaki o yaban hayvanlarına benzemedi diye anası babası bayram etmişti. Macondo’da dünyaya gelen ilk insan sıfatını taşıyan Aureliano, martta altısına basacaktı. Sessiz, içine kapanık bir çocuktü. Anasının karnındayken ağlamış ve gözleri fal taşı gibi açık doğmuştu. Daha göbek bağını keserlerken, başını oradan oraya çevirerek korkusuz bir merakla odayı inceledi, çevresindekilerin suratlarını süzdü. Sonra kendisini görmek için yanına gelenlere aldırış etmeden, gözlerini, yağmurdan çökecekmiş gibi görünen palmiye dallarıyla örtülü tavana dikti. Aureliano üç yaşındayken bir gün tam annesi ocaktaki kaynar çorba tenceresini alıp masaya koyacağı sırada mutfağa girdiği ana kadar, Úrsula o bakışın keskinliğini bir daha anımsamadı. Çocuk şaşkınlık içinde kapıda dikilip, “Çorba dökülecek,” dedi. Tencere masanın ortasında sapasağlam duruyordu, ama çocuk daha sözünü bitirmeden tencere içinden gelen bir dürtüyle hareket ediyormuş gibi masanın kenarına doğru gitmeye başladı ve yere düşüp kırıldı. Dehşete kapılan Úrsula, olanları kocasına anlattıysa da, José Arcadio Buendia bunu doğal karşıladı. Zaten hep öyle

yapardı, onun için oğulları ha var ha yoktu. Bir yandan çocukluğu, akıl yetersizliğiyle bir tuttuğu, öte yandan da aklı hep kendi saçma sapan düşsel kurgularında olduğu için çocuklarla ilgilenmezdi.

Ama laboratuvar araçlarını sandıklardan çıkarmak için çocukları yardıma çağırdığı günden sonra, ömrünü onlara adadı. Duvarların giderek garip haritalarla, abartılmış çizimlerle dolduğu o ufak arka odada, çocuklara okuma yazmayı, toplama çıkarma yapmayı öğretti, yalnızca bildiği kadarıyla değil, hayal gücünün sınırlarını da zorlayarak onlara dünyanın harikalarını anlattı. Çocuklar, Afrika'nın güney ucunda boş zamanlarında oturup düşünmekten başka bir şey yapmayacak kadar akıllı ve dingin insanların yaşadığını, ta Selanik Limanı'na kadar adadan adaya atlayarak Ege Denizi'ni yaya geçmenin olurluğunu işte böylece öğrendiler. Bu akıl çelen dersler çocukların belleğinde öylesine yer etti ki, yıllar sonra muvazzaf subay, idam mangasına ateş emri vermeden bir saniye önce, Albay Aureliano Buendia, o sıcak mart gününü, babasının fizik dersini yarıda kesip ellerini havaya kaldırarak, gözlerini kırpmadan büyülenmiş gibi duruşunu, Memphis bilgelerinin en son ve en şaşırtıcı keşfini ilan ederek köye gelen çingenelerin boru, davul, dümbelek, zil seslerini dinleyişini anımsadı.

Gelenler, kendi dillerinden başkasını bilmeyen, yağlı tenli, eline çabuk, yakışıklı delikanlılarla güzel kadınlardan kurulu yeni bir obaydı, İtalyan aryaları söyleyen rengârenk boyalı papağanları, tefin temposuna ayak uydurup yüz altın yumurta yumurtlayan tavukları, insanın aklından geçenleri okuyan eğitilmiş maymunları, bir yandan düğme dikerken, öte yandan ateş düşürmeye yarayan çok yönlü makineleri, insana kötü anıları unutturan aletleri, geçmişin yaralarını saran lapaları ve José Arcadio Buendia'yı hepsini aklında

tutabilmek için bir bellek makinesi icat etmeye özendi-
recek kadar olağanüstü ve duyulmadık binlerce buluş-
ları, dansları ve müzikleriyle sokakları bir cümbüş
karmaşasına döndürdü bu yeni çingeneler. Göz açıp
kapayana kadar köyü bambaşka bir yer yaptılar. Panayır
kalabalığında şaşkına dönen Macondolular kendi so-
kaklarında yollarını kaybeder oldular.

José Arcadio Buendia, bu kargaşada kaybolmasınlar
diye bir eliyle bir çocuğunun, öteki eliyle öbür çocuğu-
nun elini tuttu, altın kaplama dişli akrobatlara, altı kollu
jonglörlerle çarparak, kalabalıktan yükselen gübre ve
çarık kokusundan boğulacak gibi olarak deli gibi oradan
oraya koşturup o akıl almaz karabasanın sonsuz gizlerini
açıklamak için Melquíades'i aramaya koyuldu. Dilin-
den anlamayan birkaç çingeneye sordu. Sonunda Mel-
quíades'in her zaman çergisini kurduğu yere varınca,
insanı görünmez kılan bir iksirin İspanyolca çığırkanlı-
ğını yapan ağzı sıkı bir Ermeni'yle karşılaştı. José Arca-
dio Buendia, adamı büyülenmiş gibi seyreden kalabalığı
dirseğiyle yara yara oraya varıp tam soracağını sorduğu
sırada, adam kehribar rengi nesneyi bir dikişte içiverdi.
Çingene, José Arcadio Buendia'yı korkunç bakışlarıyla
tepeden tırnağa süzdükten sonra buram buram tüten,
ölümcül bir zift birikintisine dönüşüverdi. José Arcadio
Buendia'nın sorusuna verdiği yanıt ise, zifir birikintisi-
nin üzerinde yankılanıyordu: "Melquíades öldü." José
Arcadio Buendia duyduğu haberle beyninden vurulmu-
şa döndü, kalabalık başka hünerleri görmek için da-
ğılıncaya ve ağzı sıkı Ermeni'nin birikintisi buharlaşıp
uçuncaya kadar kendini toparlayamadı. Daha sonra öte-
ki çingeneler de, Melquíades'in Singapur Limanı'nda
hummadan öldüğünü ve cesedinin Cava Denizi'nin en
derin yerine atıldığını doğruladılar. Çocuklar hiç oralı
olmadılar. Sultan Süleyman'ın olduğu söylenen çadırın

kapısında ilan edilen Memfis bilgilerinin yeni buluşunu görmeye gidelim diye tutturdular. Öyle directtiler ki, sonunda José Arcadio Buendia, otuz reali bastırıp onları çadıra soktu. Çadırda, gövdesi kıllarla kaplı, başı kazınmış, burnuna bakır halka, ayağına ağır bir demir zincir takılı dev gibi bir adam, bir korsan sandığının başında nöbet tutuyordu. Dev, sandığı açınca ortalığa bir serinlik yayıldı. Sandıkta, içindeki iğneciklerle güneş ışığını bölüp renkli yıldızlara dönüştüren, kocaman, saydam bir kütle vardı. Çocukların kendisinden hemen bir açıklama beklediğini bildiği için telaşa düşen José Arcadio, ağzının içinde bir şeyler geveledi:

“Dünyanın en büyük elması bu.”

Çingene, “Hayır,” diye karşılık verdi, “buna buz derler.”

José Arcadio Buendia, bu açıklamadan bir şey çıkaramadan elini kalıba doğru uzatınca, dev onu iteledi. “Elini sürmek için beş real daha bastıracaksın,” dedi. José Arcadio Buendia parayı verip elini buzun üzerine koydu, yüreği bu gizeme dokunmuş olmanın verdiği korku ve coşkuyla dolarak birkaç dakika öylece durdu. Ne diyeceğini kestiremeden, oğulları da bu şaşılası deneyden pay alsınlar diye on real daha verdi. Küçük José Arcadio, buza dokunmak istemedi. Aureliano'nun ise bir adım atıp elini buzun üzerine değıdirmesiyle çekmesi bir oldu. Şaşkınlıkla, “Ateş gibi cayır cayır bu!” diye haykırdı. Babası çılgınca deneylerinin hayal kırıklıklarını da, mürekkepbalıklarına yem olan Melquíades'in cesedini de unuttu. Bir beş real daha verip Kutsal Kitap'a el basarcasına elini buz kalıbına bastırarak haykırdı:

“İşte bu, çağımızın en büyük icadı.”

"*Yüzyıllık Yalnızlık*'ı yazmaya başladığımda, çocukluğumda beni etkilemiş olan her şeyi edebiyat aracılığıyla aktarabileceğim bir yol bulmak istiyordum. Çok kasvetli kocaman bir evde, toprak yiyen bir kız kardeş, geleceği sezen bir büyükanne ve mutlulukla çılgınlık arasında ayırım gözetmeyen, adları bir örnek bir yığın hısım akraba arasında geçen çocukluk günlerimi sanatsal bir dille ardımda bırakmaktı amacım. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı iki yıldan daha kısa bir sürede yazdım, ama yazı makinemin başına oturmadan önce bu kitap hakkında düşünmek on beş-on altı yılımı aldı. Büyükannem, en acımasız şeyleri, kılımı bile kıpırdatmadan, sanki yalnızca gördüğü olağan şeylermiş gibi anlatırdı bana. Anlattığı öyküleri bu kadar değerli kılan şeyin, onun duygusuz tavrı ve imgele-
rindeki zenginlik olduğunu kavradım. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı büyükanne-
min işte bu yöntemini kullanarak yazdım. Bu romanı dikkat ve keyifle okuyan, hiç şaşırmayan sıradan insanlar tanıdım. Şaşırmadılar, çünkü ben onlara hayatlarında yeni olan bir şey anlatmamıştım, kitabımda gerçekliğe dayanmayan tek cümle bulamazsınız."

#latinamerikaedebiyatı #epik #yalnızlık #büyülügerçekçilik #macondo
#masallar #anlatı #hatırlamak #unutmayadirenmek

 can

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN: 978-975-07-1936-3

9 789750 719363